

Chữ Tâm - Giá trị cao nhất của văn hóa

Nguyễn Tiến Dũng^(*)

Tóm tắt: Với văn hóa, không có văn hóa nhỏ hoặc lớn. Mọi văn hóa có giá trị, ý nghĩa ngang bằng nhau. Văn hóa xét đến cùng là triết lý nhân sinh của mỗi dân tộc. Do hoàn cảnh lịch sử và không gian sinh tồn mà mỗi nền văn hóa sẽ cô lại cho mình những giá trị riêng, không thể lặp lại ở nền văn hóa khác, làm thành bản sắc văn hóa. Giống như để quy đồng các phân số, người ta thấy điểm chung của các nền văn hóa là cái Tâm của chủ thể văn hóa. Lịch sử đã chứng minh rằng cái tâm của chủ thể văn hóa luôn luôn là chìa khóa để đối thoại với lương tri, để đủ can đảm tha thứ cho cái dã man và để tháo bỏ cùu hận hướng về những giá trị nhân văn bền vững. Thế kỷ XXI đã xuất hiện những hình thái mới của văn hóa nhưng cái tâm vẫn là ý nghĩa cao nhất, tinh lực nhất để cho các nền văn hóa xích lại gần nhau.

Trên cơ sở xem xét và phân tích các sự kiện ngoại giao, từ góc độ văn hóa, giữa Việt Nam-Hoa Kỳ và Hoa Kỳ-Nhật Bản có liên quan đến Truyện Kiều và việc Mỹ ném bom nguyên tử xuống hai thành phố của Nhật Bản, tác giả làm sáng tỏ giá trị cao nhất của văn hóa - chữ Tâm.

Từ khóa: Văn hóa, Truyện Kiều, Việt Nam, Nhật Bản, Hoa Kỳ, Hiroshima, Nagasaki, Barack Obama, Chữ tâm.

Có thể nói, xét theo logic thì việc so sánh *Truyện Kiều* và thảm họa bom nguyên tử năm 1945 ở Nhật Bản có lẽ là điển hình của sự khập khiễng, thậm chí là đối lập nhau. Một bên là điệu vơi của Chủ nghĩa nhân văn, là hồn thiêng văn hóa của một đất nước. Một bên là đỉnh điểm của tàn bạo và phi lý. Nói một cách khác, nếu *Truyện Kiều* là biểu tượng của văn hóa thì việc quân đội Mỹ thả bom nguyên tử xuống thành phố Hiroshima và Nagasaki là *phản văn hóa*.

Hai sự kiện trái ngược nhau này được đem ra làm chuẩn tham chiếu ở thời điểm hiện nay cho hai câu chuyện khác nhau. *Truyện Kiều*, với tư cách là giá trị văn hóa, trở thành biểu trưng cho sự công khai hóa và hợp thức hóa từng bước quan hệ Việt-Mỹ^(*). Còn việc Tổng thống Hoa Kỳ đến viếng Hiroshima và Nagasaki sau 71 năm hủy diệt đã đánh thức những mầm xanh nhân văn, gián tiếp như là sự *chiêu tuyết cho những linh hồn oan khốc được thanh*

^(*) PGS.TS., Trường Đại học Khoa học Huế, Email: ntdunghueuni@gmail.com

^(*) Chúng tôi chỉ xem xét các sự kiện này từ góc độ văn hóa.

thời trong lòng người sống, để nhập vào dòng chảy văn hóa.

*

Truyện Kiều không chỉ là biểu tượng của văn hóa mà còn là hiện thân của triết lý sống, triết lý nhân sinh của người Việt. Bởi nếu văn hóa là *trầm tích* của nhân sinh thì ý nghĩa nhân sinh là nội dung của giao tiếp văn hóa. Cách đây gần một thế kỷ, học giả Phạm Quỳnh đã từng chấp bút: “Một nước không thể không có quốc-hoa, *Truyện Kiều* là quốc-hoa của ta; một nước không thể không có quốc-túy, *Truyện Kiều* là quốc-túy của ta; một nước không thể không có quốc-hồn, *Truyện Kiều* là quốc-hồn của ta” (Phạm Quỳnh, 2001: 119) và “*Truyện Kiều* còn, tiếng ta còn, tiếng ta còn, nước ta còn” (Phạm Quỳnh, 2001: 123) là vì cái lẽ đó.

Người ta nói rằng nếu phải nói vắn tắt *Truyện Kiều* thì đó là *Chuyện về chữ Tâm viết hoa*. Với người Việt, muôn thuở cũng vẫn chỉ là một *chữ tình* cho mọi khởi đầu. Làm sao có tình được nếu như không có một tấm lòng, nếu cái tâm đi vắng. Qua 3.254 câu *kiều*, Nguyễn Du đã *tấu lên* nổi truân chuyên, đoạn trường của nàng Kiều là do người đời thiếu một chữ Tâm. Và Nguyễn Du cũng thừa biết nàng Kiều cũng chỉ được *chiêu tuyết* khi người ta còn Tâm.

Đó cũng chính là tác lòng của Nguyễn Du khi hạ bút *khóa lại* *Truyện Kiều*: “*Thiện căn ở tại lòng ta / Chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài*”, nhưng lại để mở sự trong trẻo, sự dẫn đường của cái tâm trong mọi quan hệ xã hội. Với ý nghĩa đó, Tâm là thành tố nổi trội của triết lý nhân sinh và triết lý ngoại giao Việt Nam.

*

Ngày 23/5/2016, Tổng thống Hợp chúng quốc Hoa Kỳ Barack Obama, trong chuyến công du Việt Nam từ ngày 23-

25/5/2016, đã có một bài phát biểu về quan hệ Việt - Mỹ *chạm đến trái tim và niềm kiêu hãnh* của người Việt Nam. Người Việt Nam nào cũng cảm nhận được *cái tâm* của người phát biểu thông qua *vốn liếng* của ông về lịch sử, văn hóa và triết học Việt Nam. Tổng thống B. Obama khẳng định: “Tôi cũng đến đây với tinh thần trân trọng sâu sắc những di sản lâu đời của Việt Nam. Trải qua hàng ngàn năm, những người nông dân đã vun xới cho mảnh đất này - một lịch sử được hiện hiện qua trống đồng Đông Sơn. Ở khúc ngoặt của dòng sông Hồng là Hà Nội đã có trên một ngàn năm lịch sử. Thế giới đã biết đến và trân quý những tấm lụa và những bức tranh của Việt Nam, đồng thời Văn Miếu còn là một minh chứng cho tinh thần hiếu học của các bạn. Thế nhưng, trải qua nhiều thế kỷ, vận mệnh của các bạn lại thường xuyên bị định đoạt bởi những thế lực bên ngoài. Mảnh đất thân thương này không phải lúc nào cũng là của các bạn. Nhưng giống như cây tre, tinh thần bất khuất của người Việt Nam đã được đúc kết trong áng thơ của Lý Thường Kiệt - “Sông núi nước Nam vua Nam ở. Rành rành định phận ở sách trời”.

Ngày hôm nay, chúng ta cũng nhớ tới giai đoạn lịch sử dài hơn giữa Việt Nam và Hoa Kỳ vốn vẫn thường bị lãng quên. Cách đây hơn 200 năm, khi Thomas Jefferson, người cha lập quốc của chúng tôi, tìm kiếm giống lúa cho trang trại của mình, ông đã tìm đến Việt Nam, mà theo ông, giống lúa ấy “nổi tiếng là trắng, thơm ngon và năng suất cao nhất”. Chẳng bao lâu sau, những tàu buôn Hoa Kỳ đã cập cảng của các bạn để tìm kiếm cơ hội giao thương.

Trong Chiến tranh thế giới lần thứ Hai, người Mỹ đã đến đây để giúp các bạn trong cuộc đấu tranh chống ngoại xâm. Khi những chiếc máy bay Hoa Kỳ bị bắn

roi, người Việt Nam đã cứu những viên phi công gặp nạn. Và vào ngày Việt Nam tuyên bố độc lập, người dân đã đổ ra khắp những phố phường Hà Nội và Hồ Chí Minh đã trích dẫn Tuyên ngôn độc lập của Hoa Kỳ. Ông đã nói: “Tất cả mọi người sinh ra đều có quyền bình đẳng. Tạo hóa cho họ những quyền không ai có thể xâm phạm được. Trong những quyền ấy, có quyền được sống, quyền tự do và quyền mưu cầu hạnh phúc”” (Dẫn theo: <https://vn.usembassy.gov/vi/obama-ncc240516/>).

Tổng thống B. Obama đã nhắc tới *Có một cơ hội bị bỏ lỡ*^(*) để kiến tạo nền hòa bình ở Việt Nam và gắn kết mối bang giao Việt - Mỹ từ những năm 1945 và 1946. Những người Cộng sản Việt Nam, với cái Tâm, và với sứ mệnh lịch sử của mình đã lãnh đạo: “Một dân tộc đã gan góc đứng về phe Đồng Minh chống phát xít” (*Hồ Chí Minh toàn tập*, 2002, tập 4: 3). Những người Cộng sản đó đã giải cứu trung úy phi công R. Shaw ở vùng núi Cao Bằng và đưa trở lại Côn Minh vào tháng 1/1945. Những người Cộng sản đó và Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chủ động tiếp xúc với Cơ quan Cứu trợ không quân (AGAS) ngày 17/3/1945. Và cũng những người Cộng sản đó đã tiếp nhận sự huấn luyện các kỹ năng quân sự của *toán Con Nai* (Deer team) như một hỗ trợ của đồng minh cho đồng minh. Đó là những cuộc gặp khởi đầu cho quan hệ Việt - Mỹ. Nhưng tiếc rằng, những hạt giống ban đầu đó lại không thể nảy mầm vì cái *tâm* chỉ đến từ một phía, phía Việt Nam, phía Hồ Chí Minh, nên: “chúng ta một lần nữa đã rút ra một sự thật cay đắng – rằng chiến tranh, cho dù mục đích của mỗi bên có là gì đi chăng nữa, cũng chỉ đem lại những đòn

đau và bi kịch” (Dẫn theo: <https://vn.usembassy.gov/vi/obama-ncc240516/>).

*

Văn hóa thường là cầu nối mở đầu cho các quan hệ bang giao, và văn hóa cũng là định lượng và định tính cho sự thâm sâu của mối bang giao đó. Định lượng có thể nhìn thấy ở quan hệ giáo dục, ở hợp tác khoa học, đặc biệt là ở hợp tác trong các lĩnh vực công nghệ cao, thế mạnh của quốc gia đó. Còn định tính có ý nghĩa trừu tượng hơn, nhiều khi phải cảm nhận thông qua rất nhiều kiểu quan hệ trong không gian đa chiều của văn hóa. Nhưng việc chia tách này chỉ có ý nghĩa tương đối.

Truyện Kiều, kiệt tác văn hóa của Nước Việt, đã được các Tổng thống và Phó Tổng thống của Hợp chúng quốc Hoa Kỳ ở mỗi thời kỳ nhìn thấy trong nó *nhịp cầu văn hóa* để bước tới trong mối quan hệ còn chưa hoàn toàn thuận chiều, còn chưa hoàn toàn hòa chung vào dòng chảy. Cựu Tổng thống Mỹ Bill Clinton, trong chuyến công du Việt Nam năm 2000, lấy Kiều: “*Sen tàn cúc lại nở hoa / Sầu dài ngày ngắn, đông đà sang xuân*” (Dẫn theo: Nam Hằng, 2015), hàm ý rằng mùa đông lạnh ngắt đã đi qua, mùa xuân đã cựa mình để báo hiệu chồi biếc đang chuẩn bị nứt mầm. Cách nói ấy cũng như hàm ý rằng mối quan hệ Việt - Mỹ đã bắt đầu tan băng. Cựu Tổng thống B. Clinton đã tạo một *án tượng* không chỉ với tư cách là người mở cửa, thúc đẩy quan hệ Việt - Mỹ mà còn là Tổng thống đầu tiên của Hoa Kỳ *khẳng định* ý nghĩa triết lý về vũ trụ của người Việt qua một văn bản văn hóa. Một triết lý làm cho không gian bớt xa xôi, làm cho nước Mỹ trở nên gần hơn với đất Việt nhưng vẫn có một cái gì đó trống vắng: “Cái đẹp đạt đầy tuy thế đó là cái đẹp ngơ ngơ không có cái tình người, cái

(*) Xin xem phim tài liệu *Có một cơ hội bị bỏ lỡ* của Đạo diễn Nguyễn Mộng Long.

tâm sự thâm kín, cái mong chờ, mơ ước, cái khổ sở, vật vờ, dự liệu, lo lắng” (Hồng Duy, 2016). Nói cách khác, gió đã xoay chiều, nhưng lòng người vẫn còn chông chênh lắm. Bởi cái *tâm* của đối tác vẫn còn e ấp xem chừng (ở đây, chúng tôi không bàn về sự *đồng đánh* của ngôn từ mà chỉ đi vào sắc thái biểu cảm và ý nghĩa hàm chứa của ngôn ngữ mang tính phóng chiếu *độ nông sâu* của quan hệ giữa hai thể chế chính trị qua *tiếp biến* của văn hóa).

Ngày 7/7/2015, tại buổi tiệc chiêu đãi của Bộ Ngoại giao Việt Nam với Phó Tổng thống Hoa Kỳ Joe Biden, Ông Joe Biden đã đọc tặng Tổng Bí thư Việt Nam Nguyễn Phú Trọng câu Kiều: “*Trời còn để có hôm nay / Tan sương đầu ngõ vén mây giữa trời*”^(*) như một ẩn ý thông báo về mức độ quan hệ giữa Việt Nam và Hoa Kỳ đã *sâu hơn nhiều*, nhưng cũng mới chỉ là *tan sương*, mới chỉ là *vén mây*, nên “tất cả tiến bộ đạt được đến thời điểm này, cả ông (Joe Biden - NTD) và Tổng thống B. Obama đều nhìn nhận, đó mới chỉ là bước khởi đầu của một mối quan hệ” (Thái An - Thanh Bình - Bích Thủy, 2015). Bởi, nhiều nan đề vẫn còn đó, là sự hiện diện của nghi ngại trong quan hệ Việt - Mỹ^(**).

Như vậy, cái *Tâm* vẫn chưa phải là một *chân như*. Niềm tin chưa đủ để trở thành ngọn cờ chỉ lối cho quan hệ, như cách nói của Charles Sanders Peirce (1839-1914) - người sáng lập chủ nghĩa thực dụng Mỹ. Đó cũng chính là một trong những thông điệp qua bài phát biểu của Tổng thống B. Obama tại Hà Nội ngày 23/5/2016: “Chúng tôi đã rút ra một bài học từ lời răn dạy của Thiền sư Thích

Nhật Hạnh, rằng “Bằng đối thoại chân thành, cả hai bên đều sẵn sàng thay đổi”. Bằng cách đó, chính cuộc chiến vốn đã chia rẽ chúng ta lại trở thành nguồn cội để hàn gắn” (Dẫn theo: <https://vn.usembassy.gov/vi/obama-ncc240516/>).

Như *hiểu thấu lòng nhau*, Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã khơi nguồn cho cái *Tâm* tuôn chảy và tạo ra đối xứng về giá trị văn hóa, khi dẫn lời cựu Tổng thống Hợp chúng quốc Hoa Kỳ Theodore Roosevelt (1858-1919) để nói về vai trò của lòng tin trong hợp tác: “Có lòng tin là đã đi được nửa đường” (Dẫn theo: Chung Hoàng - Bạt Tuấn, 2015). Lòng tin đó là lòng tin được kiến tạo từ những tinh chất của giá trị nhân văn. Với ý nghĩa đó, dường như Nguyễn Du và Theodore Roosevelt không có sự xa cách về mặt thời gian vì cái bao trùm lên tất cả là “*người biết thương người*”^(*).

Tổng thống B. Obama đã chọn hai câu Kiều: “*Rằng trăm năm cũng từ đây / Của tin gọi một chút này làm ghi*” để kết lại bài phát biểu đầy cảm xúc của ông. *Cái ông đã ghi* vào trong lòng người Việt Nam là Tổng thống Mỹ đã *nhìn thấy và thừa nhận* truyền thống và bề dày của chủ nghĩa nhân văn Việt Nam; niềm tự hào dân tộc và chủ nghĩa yêu nước Việt Nam; sự hiếu khách và những nụ cười đón hậu Việt Nam; sự chung thủy và nghĩa tình với bạn bè... Bởi thế, khi ông viện dẫn *Nam quốc sơn hà* của Thái úy Lý Thường Kiệt, đến ca từ *Đường đến ngày vinh quang* của cố nhạc sĩ Trần Lập, nhắc đến ca sĩ Sơn Tùng M-TP... thì ông đã thực sự làm *lay động* trái tim người Việt - một cảm xúc chân thành và người Việt trân trọng cảm xúc đó. Đó là một phẩm tính của văn hóa Việt Nam. Vì vậy, “đã đến lúc chúng ta không

(*) Nguyên văn tiếng Anh là: *Thank heaven we are here today. To see the sun through parting fog and cloud.*

(**) *Lệnh cấm bán vũ khí sát thương cho Việt Nam* vẫn chưa được dỡ bỏ.

(*) Lời bài hát *Mùa xuân đầu tiên* của cố nhạc sĩ Văn Cao.

nên duy trì lệnh cấm vận nào nữa. Tôi nghĩ rằng, chúng tôi cũng đã cân nhắc nhiều trước quyết định này. Việt Nam có thể mua vũ khí của chúng tôi. *Chúng tôi không muốn lệnh cấm này là yếu tố chia rẽ quan hệ hai nước* (NTD nhấn mạnh). Chúng tôi rất khích lệ sự đối thoại trong hợp tác quân sự hai nước” (Nam Hằng, 2016).

Người ta nói rằng, Tổng thống Mỹ B. Obama đã hoàn thành sứ mệnh lịch sử của mình, chúng tôi lại cho rằng, ông chỉ mới bắt đầu cho sự hoàn thành đó mà thôi. Bằng chứng chính là ở chỗ mà ông muốn khép lại với ý nghĩa khép lại để mở ra: “*Rằng trăm năm cũng từ đây / Cửa tin gọi một chút này làm ghi*”. Cái ông muốn khép lại đó là một *lâm lỗi* của không hiểu nhau để dẫn đến *đau thương từ hai phía*. Cái ông muốn mở ra là “chúng ta đã minh chứng rằng trái tim có thể thay đổi và rằng một tương lai khác sẽ đến nếu như chúng ta khước từ làm tù binh của quá khứ. Chúng ta đã cho thấy hòa bình có thể tốt đẹp hơn chiến tranh như thế nào. Chúng ta đã minh chứng rằng tiến bộ và nhân phẩm chỉ có thể được thúc đẩy tốt nhất qua hợp tác, chứ không phải xung đột. Đó là những gì mà Việt Nam và Hoa Kỳ có thể chứng minh với thế giới” (Dẫn theo: <https://vn.usembassy.gov/vi/obama-ncc240516/>).

Đó cũng là cái chìa khóa, là ngọn lửa hồng của giá trị nhân văn nói riêng và văn hóa nói chung để làm tan băng trong các quan hệ, để đối thoại thay cho đối đầu trên mọi ngõ ngách của hành tinh. Điều này càng có ý nghĩa hơn khi thế giới hôm nay đã xuất hiện *ngoại giao bạo lực* hay mong muốn làm thay đổi thế giới bằng sức mạnh ở vũ khí hủy diệt, vũ khí hạt nhân.

*

Nhật Bản là quốc gia đầu tiên trên thế giới phải hứng chịu thảm họa bom nguyên tử. Theo lệnh của Tổng thống Harry S. Truman, quân đội Mỹ đã ném bom nguyên tử xuống hai thành phố Nagasaki (6/8/1945) và Hiroshima (9/8/1945) của Nhật Bản gây tổn thất kinh hoàng về con người và mức độ hủy diệt về vật chất. Việc Mỹ ném bom nguyên tử xuống hai thành phố này, có nên hay không nên về mục đích quân sự, thế giới đã bàn luận quá nhiều và bản thân người Nhật cũng muốn khép lại một trang quá khứ đau thương, không muốn khơi lại nữa. Tổng thống B. Obama đã xác nhận: [Nhật Bản] “không muốn một lần nữa mở ra câu hỏi về lỗi lầm của các bên đối với một chuỗi những sự kiện trong quá khứ mà đỉnh điểm là việc phải dùng đến bom nguyên tử” (Dẫn theo: Vũ Hoàng, 2016). Cuộc sống cho thấy rằng, không ai muốn làm sống dậy một quá khứ đau thương, nhất là sự đau thương đó lại đồng nghĩa với bi thảm. Trong trường hợp đó bi thảm trở thành bi tráng. Bi tráng do ý nghĩa của sự kiện mang lại.

Nhật Bản là đồng minh thân cận của Hoa Kỳ nhưng phần lớn người Nhật vẫn chờ đợi một lời xin lỗi của Mỹ về sự kiện Hiroshima và Nagasaki 1945. Người ta nói rằng, điều đó *có thể sẽ đến* trong tương lai vì những sự kiện ngoại giao đã diễn ra như báo trước điều đó.

Xét về văn hóa, chúng ta đang tiếp cận sự kiện từ góc độ *văn hóa ứng xử*. *Cách hành xử là biểu hiện cái tâm của chủ thể văn hóa*. Vì vậy, về bản chất văn hóa, ứng xử là hành vi quan hệ của các chủ thể văn hóa. Khoảng thời gian 71 năm đã đủ để người trong và ngoài cuộc *ngắm, thấm* mà *ngộ* ra kết quả nhiều chiều của sự kiện. Thậm chí không loại trừ khả năng từ một sự kiện đơn nhất đã trở thành một chuỗi sự kiện.

Dấu ấn đầu tiên của chuỗi sự kiện 2016 là *Bản Tuyên ngôn Hiroshima* “Vì một thế giới không có vũ khí hạt nhân” đã được các ngoại trưởng của các nước phát triển G7 công bố ngay sau lễ tưởng niệm các nạn nhân nguyên tử. Và người ta cũng *ngộ* ra sở hữu hạt nhân là một việc làm nguy hiểm. Hiroshima và Nagasaki đã cho người ta thấy điều đó: “71 năm trước thần chết hải hùng từ trời rơi xuống đã làm thay đổi diện mạo thế giới, nó chứng minh rằng con người chiếm hữu bom nguyên tử có thể tự hủy hoại chính bản thân mình” (Lê Thu, 2016). Vì vậy, thế giới cần phải “tìm thấy lòng dũng cảm để cùng nhau nhân rộng hòa bình, theo đuổi một thế giới không vũ khí hạt nhân” (Dẫn theo: Vũ Hoàng, 2016). Vũ khí hạt nhân không phải là tất cả. Đó là biểu hiện của quyền lực và sức mạnh phi nhân tính. Đó là công cụ của cái ác. Một khoảng tối mà bao đời nay vẫn xa lạ với văn hóa. Bom nguyên tử có thể làm khô cạn các đại dương với sức công phá khủng khiếp của nó, thậm chí xóa sổ một định tinh nhưng lại không xô đổ được lòng người. *Vì thế, Tâm con người mới là tất cả. Đó mới là sức mạnh chân chính của hạt nhân.*

*

Thế giới ngày nay như một *ma trận* chứ chưa hẳn là một *Thế giới phẳng* như Thomas Friedman^(*) đã thấy, và xuyên suốt dòng chảy của nó không phải chỉ là *làn sóng thứ ba*, sự *thăng trầm quyền lực* hay *cú sốc tương lai*^(**) như nhà tương lai học người Mỹ Alvin Toffler tầm vấn. Đó

(*) Thomas Friedman (2006), *Thế giới phẳng*, Nguyễn Quang A, Cao Việt Dũng, Nguyễn Tiên Phong dịch, Nxb. Trẻ.

(**) Những tác phẩm nổi tiếng của nhà tương lai học Mỹ Alvin Toffler đã được dịch ra tiếng Việt, gồm: *Làn sóng thứ ba* (The Third wave), *Thăng trầm quyền lực* (Power shift) và *Cú sốc tương lai* (Future shock).

chỉ là phần nổi của tảng băng trôi. Cái người ta dễ thấy chỉ như ý thức trong đời sống con người. Cái người ta hay quên là vô thức cùng với ý nghĩa của nó trong hiệu chỉnh hành vi của cá nhân.

Cái tâm dường như bị chìm vào vòng xoáy của những đối lập. Đối lập cao nhất của thế giới hôm nay không phải là khác biệt chính trị mà ở sự phân cực giàu và nghèo^(*) (Xem: L.V. Khánh, 2016). Chính sự đối lập này đang chi phối thế giới và đang tạo ra những giá trị văn hóa phi truyền thống. Nhưng đó không phải là *buổi hoàng hôn* của cái tâm mà ngược lại - *Cái tâm* dưới nhiều hình thức khác nhau ngày càng chiếm giữ vị trí quan trọng trong các quan hệ xã hội, trong ý thức công dân, trong văn hóa để tạo ra những giá trị nhân văn, những ý nghĩa nhân sinh mang hơi thở của thời đại.

Người ta bảo cái tâm sẽ tạo ra một nền *văn hóa đức nhân tâm*. Đó là quy luật của muôn đời. Quy luật của cái thiện thắng cái ác. Quy luật ấy như ngọn gió vĩnh cửu đang thổi sức mạnh vào mỗi người nhưng sức mạnh ấy như thế nào lại không chỉ phụ thuộc vào *cái ta* mà còn phụ thuộc vào *chúng ta*.

Thời gian là sự *lưu hần* cái tâm của một cá nhân và của một dân tộc hay một đất nước. Bởi thế, cái tâm bao giờ cũng *ấn tượng khó phai và đầy hấp dẫn của văn hóa* □

(*) Năm 2015, theo Oxfam, 50% tài sản của thế giới ở trong tay 62 người. Mark Goldring, Giám đốc điều hành Oxfam Anh, nhận xét: “Thật không thể chấp nhận được khi một nửa dân số nghèo nhất Trái Đất sở hữu khối tài sản không lớn hơn một nhóm nhỏ những người siêu giàu - nhóm này nhỏ tới mức bạn có thể nhét họ lên vừa một chiếc xe khách duy nhất”. Điều đó chứng tỏ rằng bất bình đẳng đang ngày một tăng lên, đe dọa tới sự mở rộng nền kinh tế và liên kết xã hội.

Tài liệu tham khảo

1. Thái An - Thanh Bình - Bích Thủy (2015), *Phó Tổng thống Mỹ lấy Kiều tặng Tổng bí thư*, <http://vietnamnet.vn/vn/thoi-su/249325/pho-tong-thong-my-lay-kiieu-tang-tong-bi-thu.html>
2. *Bài phát biểu của Tổng thống Obama trước người dân Việt Nam*, <https://vn.usembassy.gov/vi/obama-ncc240516/>
3. Hồng Duy (2016), *Phiên dịch Obama thừa nhận gợi ý câu Kiều cho Tổng thống Mỹ*, <http://news.zing.vn/phien-dich-obama-thua-nhan-goi-y-cau-kiieu-cho-tong-thong-my-post653372.html>
4. Nam Hằng (2015), *Chuyện về cựu Tổng thống Bill Clinton ăn phở Việt và “lấy” Kiều*, <http://dantri.com.vn/the-gioi/chuyen-ve-cuu-tong-thong-bill-clinton-an-pho-viet-va-lay-kiieu-1437214359.htm>
5. Nam Hằng (2016), *Mỹ chính thức dỡ bỏ lệnh cấm bán vũ khí sát thương cho Việt Nam*, <http://dantri.com.vn/xa-hoi/my-chinh-thuc-do-bo-lenh-cam-ban-vu-khi-sat-thuong-cho-viet-nam-20160523130043788.htm>
6. Chung Hoàng - Bạt Tuấn (2015), *Cố lòng tin là đi được nửa đường*, <http://vietnamnet.vn/vn/thoi-su/249448/co-long-tin-la-di-duoc-nua-duong.html>
7. Vũ Hoàng (2016), *Mỹ sẽ không xin lỗi về vụ ném bom nguyên tử xuống Hiroshima*, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/my-se-khong-xin-loi-ve-vu-nem-bom-nguyen-tu-xuong-hiroshima-3384619.htm>
8. Vũ Hoàng (2016), *Những nạn nhân bom nguyên tử khiếp sợ ánh mặt trời ở Hiroshima*, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/tu-lieu/nhung-nan-nhan-bom-nguyen-tu-khiép-so-anh-mat-troi-o-hiroshima-3409701.html>
9. *Hồ Chí Minh toàn tập* (2002), Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
10. L.V. Khánh (2016), *62 người giàu bằng một nửa dân số thế giới*, <http://www.baogiaothong.vn/62-nguoi-giau-bang-mot-nua-dan-so-the-gioi-d135611.html>
11. Phạm Quỳnh (2001), *Luận giải văn học và triết học*, Nxb. Văn hóa - Thông tin, Hà Nội.
12. Lê Thu (2016), *Obama: “Thế giới không được quên thảm họa Hiroshima”*, <http://vneconomy.vn/the-gioi/obama-the-gioi-khong-duoc-quen-tham-hoa-hiroshima-2016052710206104.htm>